

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
Факультет психології та соціальної роботи

Кафедра соціальної та прикладної психології

Д и п л о м н а р о б о т а
бакалавра

на тему: «Залежність ступеню конфліктності у сім'ї від рівня емпатії
подружжя»

«Dependence a degree of a family conflictness on the level of spouses' empathy»

Виконала: студентка заочної форми навчання

Напрям підготовки 6.030102 Психологія

Тютюма Юлія Володимирівна

Керівник к.психол.н., доцент

Білова М. Е. _____

(підпис)

Рецензент канд.психол.н., доц. Кременчуцька М. К.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ _____ від _____ 2018 р.

бали)

Захищено на засіданні ЕК №
протокол № _____ від _____ 2018 р.
Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS,

Завідувач кафедри

Голова ЕК

_____ Подшивалкіна В. І.
(підпис)

(прізвище, ініціали)

_____ Родіна Н. В.
(підпис)

Одеса – 2018

СОДЕРЖАНИЕ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ КОНФЛІКТНОСТІ СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ	
1.1 Поняття конфліктності як психологічного феномену	3
1.2. Причини і фактори, що впливають на конфліктність подружніх відносин	11
1.3. Вплив емпатії подружжя на конфліктність в сім'ї	15
Висновки до розділу	24
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ЕМПАТІЇ ПОДРУЖЖЯ НА КОНФЛІКТНІСТЬ В СІМ'І	
2.1 Характеристика проведення дослідження впливу емпатії подружжя на конфліктність в сім'ї	27
2.2 Результати дослідження впливу рівня емпатії подружжя на конфліктність в сім'ї	30
2.3 Статистичний аналіз результатів дослідження рівня емпатії подружжя на конфліктність в сім'ї	33
2.3. Рекомендації щодо попередження конфліктних ситуацій	40
Висновки до розділу	48
ВИСНОВКИ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	53
ДОДАТКИ	57

ВСТУП

Важливість інституту сім'ї та шлюбу в сучасному суспільстві незаперечна. Сім'я є невід'ємним елементом загальнолюдської системи цінностей, яка реалізується як на громадському, так і на особистісному рівнях. Більшість дослідників одностайні в тому, що протягом останніх десятиліть інститут сім'ї зазнав значний криза.

Сім'я - як найдавніший інститут взаємодії, являє собою унікальне соціально-психологічне явище, специфіка якого полягає в тому, що самим тісним способом взаємодіють протягом тривалого часу кілька людей. Вітчизняними та зарубіжними дослідниками було проведено ряд спроб узагальнення і класифікації факторів, що впливають на якість сімейно - шлюбних взаємин.

Благополучна міжособистісна взаємодія подружжя відрізняється довірою один до одного без побоювань, без взаємного неприйняття і засудження; високим рівнем невербальної комунікації; безоціночним взаємним прийняттям один одного; високим рівнем співчуття, співпереживання; ситуаціями душевної допомоги, підтримки один одного у важких ситуаціях. Взаємодія на такому рівні передбачає досить розвинений рівень емпатії у подружжя.

Проблема підвищення ролі емпатії в особистісному розвитку давно стала предметом наукового дослідження в психології. Вивченням феномену емпатії займалися такі вчені, як А.А. Бодальов, М.М. Обозов, Ч. Осгуд, К. Роджерс, Г. Салліван, Ф. Хайдегер.

Однак, в системі інтенсивної взаємодії не можуть не виникати суперечки, кризи і конфлікти, які знаходять яскравий прояв в подружніх стосунках. У зв'язку з цим актуальним стає вивчення причин конфліктності в сім'ї.

Питання виявлення причин сімейних конфліктів і знаходження шляхів їх вирішення досліджувалися в роботах Вітек К., Гозмана Л.Я., Гришиної Н.В., Навайтіс Г., Ейдемільер Е.Г. та ін.

Разом з тим недостатньо вивчене питання про вплив рівня емпатії подружжя на ступінь конфліктності в сім'ї, що і послужило підставою вибору теми дослідження.

Мета дослідження: вивчити роль емпатії в подружньому взаємодії та її вплив на ступінь конфліктності в сім'ї.

Дана мета конкретизувалася в наступних *завданнях*:

1. На основі аналізу психологічної літератури уточнити поняття «емпатія», «подружні конфлікти» та теоретично описати структуру і причини сімейних конфліктів.
2. Емпірично дослідити залежність ступеню конфліктності в сім'ї від рівня емпатії подружжя.
3. Надати рекомендації по попередженню конфліктних ситуацій у родин.

Об'єкт дослідження: подружні стосунки.

Предмет дослідження: взаємозв'язок рівня емпатії та конфліктності подружжя.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань було використано комплекс методів, що включає в себе: теоретичний аналіз психологічної літератури, тестування, статистичний аналіз. Для діагностики рівня емпатичних здібностей і конфліктності подружжя ми скористалися такими методиками:

1. Методика діагностики рівня емпатичних здібностей - автор В.В. Бойко. Результати обстеження за даною методикою дозволяють виявити рівень емпатії подружжя.
2. Методика виявлення характеру взаємодії подружжя в конфліктній ситуації - автори Ю.Є. Альошина, Л.Я. Гозман, І.М. Дубровіна. Отримані

дані за методикою дають можливість визначити загальний рівень конфліктності в парі.

Дослідження було проведено з 30 подружніми парами різного вікового періоду (15 пар періоду молодості, 15 пар зрілого віку) з метою вивчення ролі емпатії в подружній взаємодії та її впливу на ступінь конфліктності в сім'ї

Практичне значення даної роботи полягає в тому, що воно показує нові можливості для кожної з сімей - беручи до уваги той факт, що подружнє благополуччя залежить не від зовнішніх чинників, а від внутрішніх, що кожен з подружжя є суб'єктом взаємодії в сім'ї, в силах кожної сім'ї зберігати благополучні щасливі відносини в шлюбі, не допускати атмосфери конфліктності в сім'ї, а у разі неминучого виникнення конфліктів конструктивно їх вирішувати.

Структура роботи: робота складається зі змісту, вступу, двох розділів, висновків та списку літератури. Матеріал розміщено на 56 сторінках, в роботі є 5 таблиць та 3 Додатки.

ВИСНОВКИ

В даний час суспільство зазнає труднощів у зв'язку зі зміною соціальних орієнтацій. Перехід країни до умов якісно нових економічних відносин вплинув на структуру багатьох сімей як малих груп, породивши незвичні для них внутрішньо групові зміни. У свою чергу, ці внутрішньогрупові зміни призводять до зростання розлучень і зниження рівня народжуваності. Один з чинників такого стану - це підвищений рівень внутрішньої конфліктності родини.

Постійна життя поруч з іншою людиною неминуче призводить до накопичення розбіжностей, спалахів роздратування і конфліктів. Всі пари стикаються з неприємностями в процесі розвитку шлюбу. Всім буває часом і боляче, і іноді люди розчаровуються і не розуміють один одного. Здається, любов остигає, згасає, зникає, або про неї забувають, в її відродження вже не вірять. Найчастіше, причина конфліктного шлюбу криється в особливостях особистості кожного чоловіка, тому особливо важливо вивчати індивідуальні особливості подружжя при розгляді причин виникнення конфліктів в сім'ї.

Дана робота присвячена дослідженню подружньої взаємодії та впливу рівня емпатії подружжя на ступінь конфліктності в сім'ї на різних вікових етапах.

Мета дослідження: вивчити роль емпатії в подружньому взаємодії, і її вплив на ступінь конфліктності в сім'ї.

Дана мета конкретизувалася в наступних завданнях:

1. На основі аналізу психологічної літератури уточнити поняття «емпатія», «подружні конфлікти» та теоретично описати структуру і причини сімейних конфліктів.
2. Емпірично дослідити залежність ступеню конфліктності в сім'ї від рівня емпатії подружжя.

3. Надати рекомендації по попередженню конфліктних ситуацій у родинях.

Теоретичний аналіз дозволив стверджувати, що конфліктними подружніми союзами називають такі, в яких між подружжям існують постійні сварки, де їхні інтереси, потреби, наміри і бажання приходять в зіткнення, породжуючи особливо сильні і тривалі емоційні стани.

Сімейні конфлікти зазвичай пов'язані з прагненням людей задовольнити ті чи інші потреби або створити умови для їх задоволення без урахування інтересів партнера. Причин для цього дуже багато. Це і різні погляди на сімейне життя, і нереалізовані очікування і потреби, грубість, зневажливе ставлення, подружня невірність, фінансові труднощі і т.д. Конфлікт, як правило, породжується не однією, а комплексом причин, серед яких умовно можна виділити основну - наприклад, незадоволені потреби подружжя

Конфлікти в родині можуть створювати психотравматичну обстановку для подружжя, в результаті чого вони здобувають ряд негативних властивостей особистості. У конфліктній родині закріплюється негативний досвід спілкування, губиться віра в можливість існування дружніх і ніжних взаємин між людьми, накопичуються негативні емоції, з'являються психотравми. Психологічні травми частіше виявляються у виді переживань, що в силу виразності, чи тривалості повторення сильно впливають на особистість. Виділяють такі психотравмуючі переживання, як стан повної сімейної незадоволеності, «сімейна тривога», нервово-психічна напруга і стан провини.

Результат конфліктної ситуації часто залежить від того, в якому психічному стані знаходяться подружжя, наскільки вони готові піти на зустріч один одному. Цю особливість їх взаємодії один з одним багато в чому визначає рівень емпатії подружжя.

Емпатія є частиною «емоційної культури», яка відповідає за соціальні навички, що допомагають успішній взаємодії людей. У сімейних відносинах рівень емпатії подружжя проявляється в умінні запобігти, а також вирішити конфліктну ситуацію найбільш сприятливими способами для обох партнерів.

Успішність шлюбного життя залежить від того, наскільки партнери можуть зрозуміти, увійти у внутрішній світ, усвідомити специфічні проблеми і переживання один одного. Від цього залежить весь процес взаємної адаптації, перехід від «Я» до нового психологічного утворення - «Ми».

Для виконання емпіричної задачі нами було проведено дослідження серед 30 подружніх пар різного вікового періоду (15 пар періоду молодості, 15 пар зрілого віку) з метою вивчення ролі емпатії в подружньому взаємодії та її впливу на ступінь конфліктності в сім'ї

В ході роботи ми отримали результати, за якими можна судити про існування цього взаємозв'язку. Припущення дослідження про те, що рівень емпатії подружжя і ступінь конфліктності в сім'ї взаємозалежні підтвердилося: чим вище рівень емпатії подружжя, тим нижчий ступінь конфліктності в сім'ї, причому в зрілому віці рівень емпатії вище, відповідно і ступінь конфліктності в сім'ї нижче.

За результатами діагностики рівня емпатії можна простежити таку тенденцію: в сім'ях зрілого віку у більшій кількості пар середній рівень емпатії; в сім'ях періоду молодості в більшій кількості пар рівень емпатії занижений і дуже низький.

За результатами діагностики рівня конфліктності можна простежити таку тенденцію: в сім'ях періоду молодості в більшій кількості пар підвищена конфліктність; в сім'ях зрілого віку у більшій кількості пар позитивна реакція або пасивна реакція на конфлікт.

Таким чином, в результаті проведеного дослідження, можна зробити висновок, що успішна спільне життя подружжя вимагає особливих здібностей від кожного його учасника. Розуміння цього положення кожним з

подружжя сприяє розвитку гармонійних стосунків у шлюбі, а так само підвищує рівень особистісного розвитку.

Ці дозволить нам вирішити третю задачу по наданню рекомендацій.

Виділяють наступні види психологічної допомоги при вирішенні сімейних конфліктів:

- Самопомощь- це надання допомоги будь-яким дорослим членом сім'ї (чоловіком, дружиною, дитиною в юнацькому і старшому віці) самому собі психологічними методами і засобами з метою досягнення психічного здоров'я, власної особистої зрілості і благополучних гармонійних стосунків у сім'ї.

- Спеціалізована допомога родині-це допомога одному члену сім'ї або сім'ї в цілому фахівцями - сімейним психологом, психотерапевтом, психіатром, психологом, які пройшли спеціальну підготовку в області сімейної психології, психотерапії та ін.

- Спільна сімейна допомога - вид психологічної допомоги, в процесі якої взаємно з чоловіком (дружиною) відбувається подолання сімейних проблем із застосуванням доступних, зрозумілих обох психологічних форм і методів з дотриманням необхідних правил зрілої сімейного життя.

Практичне значення даної роботи полягає в тому, що воно показує нові можливості для кожної з сімей - беручи до уваги той факт, що подружнє благополуччя залежить не від зовнішніх чинників, а від внутрішніх, що кожен з подружжя є суб'єктом взаємодії в сім'ї, в силах кожної сім'ї зберігати благополучні щасливі відносини в шлюбі, не допускати атмосфери конфліктності в сім'ї, а у разі неминучого виникнення конфліктів конструктивно їх вирішувати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алёшина Ю.Е. Индивидуальное и семейное психологическое консультирование. М.: - 1993. - 263с.
2. Алёшина Ю.Е., Гозман Л.Я., Дубровская Е.М. Социально-психологические методы исследования супружеских отношений. - М., 1997. - 118с.
3. Андреева Т.В. Семейная психология: Учеб пособие. - СПб.: Речь, 2004. - 244с.
4. Анцупов А. Я., А. И. Шипилов Конфликтология. Учебник - Издательство: Юнити; 2001. – 479 с.
5. Бадентер Э. Мужская сущность. - М.: Новость, 1995. - 301с.
6. Бендлер Р. Семейная терапия и НЛП. - М.: Ин-т общегуманит. исслед., 2000. - 146с.
7. Бойко В. В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других. - М.: Филин, 1996. - 472 с.
8. Буртовая Е. В. Конфликтология. Учебное пособие – РГИУ, 2002. -463 с.
9. Варга А. Я. Введение в системную семейную психотерапию. - М.: Когито-Центр, 2011. – 375 с.
10. Витек К. Проблемы супружеского благополучия. - М.: Прогресс, 1988. - 138с.
11. Владин В., Капустин гармония брака - Издатель: Кемеровское книжное издательство,1998. – 256 с.
12. Габор Ж. Искусство быть счастливой. - М.: Междунар. журн. «Панорама»,1996. -184с.
13. Гиппенрейтер Ю. Б., Карягина Т. Д., Козлова Е. Н. Феномен конгруэнтной эмпатии // Вопр. психол. - 1993. - № 4. - С. 61 – 69.
14. Головин С.Ю. Словарь психолога-практика. - Минск: Харвест, 2001. - 971с.

15. Голод С.И. Семья и брак: историко-социологический анализ. - СПб.: Петрополис, 1998. - 272с.
16. Гребенников И.В. Основы семейной жизни. - М.: Просвещение, 1991. - 158с.
17. Гришина Н. В. Психология конфликта 2-е изд. - СПб.: Питер, 2008. - 544 с.
18. Давлетчина С.Б. Конфликтология. Учебное пособие по элективному курсу для студентов заочной формы обучения. - Улан-Удэ: Изд-во ВСГТУ, 2005. - 174 с
19. Емельянов С.М. Практикум по конфликтологии. - 2-е изд., доп. и перераб. -СПб.:Питер, 2005.- 260 с.
20. Карабанова О. А. Психология семейных отношений и основы семейного консультирования: учеб. пособие для студентов вузов. - М.: Гардарики, 2008. - 521 с.
21. Карягина Т. Д. Откуда в психотерапии эмпатия: К. Роджерс, его психоаналитические предшественники и последователи // Консультативная психология и психотерапия. – 2012. - № 1. – С. 134 – 156.
22. Карягина Т. Д. Проблема формирования эмпатии // Консультативная психология и психотерапия. – 2010. - № 1. – С. 67 -87.
23. Ключников С. Семейные конфликты: практика решения. - СПб.: Питер, 2002. -560с.
24. Кратохвил С. Психотерапия семейно-сексуальных дисгармоний. - М.: Медицина, 2005. – 455 с.
25. Кратохвил С. Психотерапия супружеских отношений. - М.: Медицина, 2008. - С. 133 – 156.
26. Крыгина Н.Н. Диагностика супружеских и детско-родительских отношений. Учебное пособие. - Магнитогорск, 1999. - 88с.
27. Куфтяк Е. В. Развитие семейного совладания и функциональности семьи. - Кострома : КГУ им. Н. А. Некрасова, 2009

28. Либина А. Психология современной женщины: и умная, и красивая, и счастливая. - М.:Перси, 2001. - 528с.
29. Лидерс А. Г. Психологическое обследование семьи: учеб.пособие для студентов вузов // М. : Academia, 2008. -419 с.
30. Лобан Н. А. Конфликтология. - Минск.: Изд-во МИУ, 2008. – 367 с.
31. Максимов В.В. Семейная книга. - СПб., 1996. - 106с.
32. Мясищев В.Н. Психология отношений. - М.: Ин-т практ. психологии, 1995. - 356с.
33. Немов Р.С. Психология: Учебник для студентов высших педагогических учебных заведений: В 3 кн. Кн. 2. - М., 1997. – 608 с.
34. Обозов Н.Н. Психология конфликта. - СПб: АППиМ, 1999. - 376с.
35. Обозов Н.Н., Обозова А.Н. Три подхода к исследованию психологической совместимости/Вопросы психологии, 1991. - №6. -С. 98-101.
36. Пейжд С. Супружеская жизнь: путь и гармония. - М.: МИРТ, 1995. - 413с.
37. Прохорова О.Г. Основы психологии семьи и семейного консультирования. - М.: Сфера, 2005. - 224 с.
38. Психологический словарь - справочник. / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович. - Минск.: АСТ, 2001. - 573 с.
39. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования. / Под ред. Е.Г. Силаевой. - М.: Стереотип, 2002. -192с.
40. Роджерс К. Психология супружеских отношений. - М.: Эксмо-пресс, 2002. - 286с.
41. Сатир В. Вы и ваша семья: Руководство по личностному росту. - М., 2000. - 175с.
42. Сатир В. Как строить себя и свою семью. - М.: Педагогика-пресс, 1992. - 190с.
43. Сатир В. Психотерапия семьи. - СПб.: Речь, 2000 - 283с.

44. Семья / Сост.: И.С.Андреева, А.В. Гулыга. - М.: Политиздат, 1990. - 26с.
45. Семья глазами психолога / Сост. С.Ф. Списан. - М.: Ин-т практ. психологии; Воронеж: МОДЭК, 1995. - 63с.
46. Сидоренко А.А. Методы математической статистики в психологии. - М., 1998. -358с.
47. Системная психотерапия супружеских пар / науч. ред. и сост. А. Я. Варга М. : Когито-Центр, 2012
48. Системная семейная психотерапия / Под ред. Э.Г. Эйдемиллера. - СПб и др.: Питер: Питер бук, 2002. - 367с.
49. Супружеская жизнь: гармония и конфликты / Сост.: Г.Т. Богданов, Л.А. Богданович, А.М. Полеев и др. -М.: Профиздат, 1991. - 173с.
50. Хичир Б.Ю. Он и она: имя, брак, семья. - М.: НИОЛА 21 век, 2003. - 669с.
51. Шейнов В.П. Конфликты в нашей жизни и их разрешение. - Минск: Амалфея, 1996. -277с.
52. Шнейдер Л.Б. Семейная психология: Учебное пособие для вузов -М.: Академический проспект; Екатеринбург: Деловая книга, 2005. - 768с.
53. Эйдемиллер Э.Г. Юстицкис В.В. Психология и психотерапия семьи. - СПб., 1999--652с.
54. Юнда И.Ф., Юнда Л.И. Социально-психологические основы семейной жизни. -Киев: Высшая шк., 1990. -238с.